

AYDIN SAYILI (1913 İstanbul-1993 Ankara)

Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı, 1913 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlk ve orta eğitimini Ankara'da tamamlayan Sayılı, Ankara Erkek Lisesi'ni birincilikle bitirmiştir. Sayılı, mezuniyet sınavlarından biri olan Tarih ve Coğrafya sınavını, Ankara'da, Atatürk'ün de yer aldığı sınav heyeti önünde vermiş ve Atatürk'ün isteği ile Milli Eğitim Bakanlığının yurt dışına öğrenci göndermek için açtığı sınavı kazanarak Harvard Üniversitesi Bilim Tarihi Bölümü'nde yüksek öğrenimini yapmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderilmiştir. Columbia ve Cornell gibi bazı üniversitelerde de öğrenim görmüş, 1942 yılında Harvard Üniversitesi'nden doktora derecesi almıştır. Bu doktora Harvard Üniversitesi'nde ve bilindiği kadarıyla da dünyada bilim tarihi dalında verilen ilk doktora derecesidir. Harvard Üniversitesi'nde bilim tarihi alanındaki çalışmalarını tamamladıktan sonra 1943 yılında yurda geri dönmüştür.

Türkiye'ye döndükten sonra, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Kürsüsü'nde öğretim elemanı olarak göreve başlayan Dr. Aydın Sayılı, 1946 yılı sonunda aynı fakültenin Felsefe Kürsüsü'ne "Bilim Tarihi Doçenti" olarak atanmıştır. 1947 yılında Türk Tarih Kurumu'nun asli üyeliğine seçilen Sayılı, 1952 yılında "Bilim Tarihi Profesörlüğü" unvanına layık görülmüştür. 1957 yılında Uluslararası Bilim Tarihi Akademisi'nin muhabir üyesi, 1961'de aynı akademisinin asli üyesi olmuş ve 1962'de de üç yıllık bir dönem için başkanlığını yapmıştır.

Türk Kütüphaneciler Derneği'nin şeref üyesi olan Sayılı, birkaç yıl Türk Tarih Kurumu Ortaçağ Şube Başkanı olarak da hizmet etmiştir. 1958 yılında ordinaryüs profesörlüğe yükselmiş ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Bilim Tarihi Kürsüsü'nü kurarak bilim tarihçiliğinin Türkiye'de yerleşmesini sağlamıştır.

Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı, 1974 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Başkanlığı'na seçilmiş ve bu görevini 1983 yılına dek kesintisiz olarak sürdürmüştür. Emekli olduktan sonra 1984 yılında kurulan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi'ne başkan olarak atanmıştır. 1993 yılında bu görevinden emekli olmuştur.

Yurt dışında da saygın bir bilim adamı olarak tanınan Aydın Sayılı, Polonyalı astronom Kopernik konusundaki çalışmalarından dolayı, 1973 yılında, Polonya hükümeti tarafından Kopernik Madalyasına layık görülmüştür. 1977 yılında TÜBİTAK Hizmet Ödülünü alan Aydın Sayılı, 1980 yılında UNESCO Uluslararası Yazar-editör Komitesi'ne seçilmiştir. 1981 yılında İstanbul Üniversitesi tarafından Üstün Hizmet Ödülüne, 1990 yılında ise bütün çalışmaları göz önünde bulundurularak UNESCO Ödülüne layık görülmüştür.

Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı'nın ulaştığı sonuçlar, Ortaçağ bilim tarihinin yeniden değerlendirilmesini gerektirecek niteliktedir.

Sayılı, astronomi tarihi başta olmak üzere bilim tarihinin birçok alanıyla ilgilenmiş ve bu alanda özgün çalışmalar yapmıştır. 1960 yılında başyapıtı olan "Observatory in Islam and Its General Place in the History of the Observatory" (İslamda Rasathane ve Genel Rasathane İçindeki Yeri) adlı eserini yayınlamıştır.

Türklerin, İslam dünyasının, Mısırlıların, Mezopotamyalıların ve diğer çeşitli medeniyetlerin bilime ve batı medeniyetinin oluşumuna yaptığı katkıları ortaya koyan Sayılı, ilk kaynaklara ulaşmaya, ön yargısız ve nesnel davranmaya özen göstermiştir.

Sayı ve içerik bakımından olağanüstü bir çalışmayı yansıtan yayınları, Türkçe, İngilizce, Arapça ve Farsça dillerinde olup; kitap, bildiri, araştırma yazıları ve makalelerden oluşmaktadır. Türkler ve Bilim, The Observatory in Islam, Ebû Nasr el-Fârâbi'nin Halâ Üzerine Makalesi, Uluğ Bey ve

Semer kand'daki İlim Faaliyeti Hakkında Gıyâsüddin-i Kâşî'nin Mektubu, Abdülhamid İbn Türk'ün Katışık Denklemlerde Mantıkî Zaruretler Adlı Yazısı ve Zamanının Cebri, Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp, Copernicus and His Monumental Work ve Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir adlı eserleri tarihçiler tarafından büyük bir ilgi ile karşılanmıştır. Sayılı, konusuyla ilgili, daha çok birinci el kaynaklara dayalı olarak yaptığı değişik dillerde sekizi kitap olmak üzere toplam 140 esere imza atmıştır.

Bilimsel çalışmayı bir yaşam biçimi olarak benimseyen Aydın Sayılı, 15 Ekim 1993 tarihinde vefat etmiştir.

Bazı Eserleri

Telif kitapları

1. Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1948.
2. Observatory in Islam and Its General Place in the History of the Observatory, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1960 (1988).
3. Uluğ Bey ve Semerkand'daki İlim Faaliyetleri Hakkında Gıyasü-din-i Kaşî'nin Mektubu, Gihyath al-Din Kashi's Letter on Ulugh Bey and the Scientific Activity Samarqand, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1960 (1985).
4. Abdülhamid İbn Türk'ün Katışık Denklemlerde Mantıkî Zaruretler Adlı Yazısı ve Zamanın Cebri. Logical Necessities in Mixed Equations by Abd Al Hamid İbn Turk and the Algebra of his Time, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1962.
5. Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1966.
6. Kopernik ve Anıtsal Yapıtı, Nikola Kopernik 1473-1973, Başmur Matbaası. Ankara 1973.
7. Doğumunun Bininci Yılında Beyruni, Beyruni'ye Armağan, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1974.
8. Türkler ve Bilim, Yedinci İslam Ülkeleri Konferansı, İstanbul 1976.

Editörü olduğu kitaplar

1. Ebû Nasr'î Farabî'nin Halâ Üzerine Makalesi = Farabî's Article on Vacuum. Ankara: Türk tarih Kurumu, 1951 (Prof. Dr. Necati Lugal ile birlikte yazılmıştır), (Arapça metin, Türkçe ve İngilizce tercüme), (2. bs. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1985).
2. Nikola Kopernik (1473-1973). Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 1973.
3. Bilim, Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1978 (2. bs. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1994), (3. bs. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2001).
4. Beyruni'ye Armağan. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1978.
5. İbn Sinâ, Doğumunun Bininci Yılı Armağanı. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1984.

CAHİT ARF (1910 Selanik - 1997 İstanbul)

1910 yılında Selanik'te dünyaya gelen Ord. Prof. Dr. Cahit Arf, kendi adıyla bilinen teoremleri ile dünya çapında tanınmış, ülkemizin yetiştirdiği en büyük matematikçilerden birisidir.

Yüksek öğrenimini 1932 yılında Fransa'da Ecole Normale Supérieure'de tamamlamıştır. Galatasaray Lisesi'nde bir süre matematik öğretmenliği yaptıktan sonra İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde çalışmış, daha sonra doktorasını yapmak için Almanya'ya gitmiştir.

1938 yılında Göttingen Üniversitesi'nde doktorasını tamamlayan Arf, 1939 yılında yurda döndükten sonra İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde görevine devam etmiştir. 1943 yılında profesör, 1955 yılında da ordinaryüs profesörlüğe yükselen Arf, bu üniversitedeki görevine 1962 yılına kadar devam etmiştir. Daha sonra Robert Koleji'nde matematik dersleri vermeye başlamış ve 1964 yılında Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Bilim Kolu Başkanı olmuştur.

Cahit Arf, daha sonra gittiği Amerika Birleşik Devletleri'nde araştırma ve incelemelerde bulunmuş; California Üniversitesi'nde konuk öğretim üyesi olmuştur. 1967 yılında yurda döndükten sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde öğretim üyesi olmuştur. 1980 yılında emekli olan Cahit Arf, bir süre TÜBİTAK'a bağlı Gebze Araştırma Merkezi'nde çalışmalarını sürdürmüş, 1985 ve 1989 yılları arasında da Türk Matematik Derneği başkanlığını yürütmüştür.

Cahit Arf'ın ilk çalışması 1939 yılında Almanya'nın ünlü bir matematik dergisi olan Crelle Journal Dergisi'nde yayınlanmıştır. Cebir, sayılar teorisi, esneklik (elasticity) teorisi, analiz, geometri ve mühendislik matematiği gibi çok çeşitli alanlarda yaptığı çalışmalarla matematiğe temel katkılarda bulunan Arf, 20'den fazla özgün yayın vermiştir.

Arf, 1948'de İnönü Ödülü'nü, 1974'de TÜBİTAK Bilim Ödülü'nü kazanmıştır. 1980 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Onur Doktorası, 1981'de de ODTÜ Onur Doktorası'nı almıştır. 1990 yılında Arf'ın onuruna Sayılar Teorisi üzerine uluslararası bir sempozyum düzenlenmiştir. İleri düzeyde araştırmalar yaptığı Halkalar ve Geometri üzerine ilk konferanslar da 1984'te İstanbul'da yapılmıştır.

Cebir konusundaki çalışmalarıyla dünyaca ün kazanan Cahit Arf, sentetik geometri problemlerinin cetvel ve pergel yardımıyla çözülebilirliği konusunda yaptığı çalışmalarla da tanınmış, cisimlerin kuadratik formlarının sınıflandırılmasında ortaya çıkan değişmezlerle ilişkin "Arf Değişmezi (Arf Invariant)", "Arf Halkaları (Arf Rings)" ve Arf Kapanışı (Arf Closure) gibi, literatürde kendi adıyla anılan çalışmalarıyla matematik dünyasının önde gelen bilim insanları arasında yer almıştır. Matematik literatürüne bu kavramların yanı sıra "Hasse-Arf Teoremi (Hasse-Arf Theorem)" olarak anılan teoremi de kazandırmıştır.

Cahit Arf 1997, yılı sonunda vefat etmiştir.

MİMAR KEMALEDİN (1870 İstanbul - 1927 İstanbul)

Mimar Kemaleddin, 1870 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babasının görevinden dolayı Girit'e gitmiş ve bu dönemde Fransızca ve Arapça öğrenmiştir. İstanbul'a döndükten sonra yabancı dil bilgisini geliştirmiştir. Lise eğitimini tamamladıktan sonra Mühendis Okulu'na başlayan Mimar Kemaleddin, 1891 yılında bu okulu birincilikle bitirmiştir. Öğrenciliği sırasında, üstün yeteneğiyle aynı okulda öğretim görevlisi olarak bulunan Alman mimar Prof. Jasmund'un dikkatini çekmiş ve okulda asistan olarak kalmıştır. Bu görevi dört yıl yürüten Mimar Kemaleddin, bu arada okul dışında özel bürosunu açarak ilk eserlerini tasarlamaya başlamıştır. 1895'te mimarlık eğitimini ilerletmek için devlet tarafından Berlin'e gönderilmiştir. Berlin'de Charlottenburg Technische Hochschule'de iki yıl mimarlık eğitimi görmüş ve bir süre mimarlık bürolarında çalışmıştır.

Türkiye'ye döndükten sonra, Mühendis Okulu'na mimarlık ve inşaat öğretim görevlisi olarak atanmıştır. Bu yıllarda Mimar Kemaleddin'in ulusal mimarlık konusundaki düşünceleri gelişmeye başlamıştır.

1909-1919 yılları arasında mimarlık açısından en önemli eserlerini vermiştir. 1908'de Osmanlı Mimar ve Mühendis Cemiyeti adıyla ilk meslek odasını kuran Mimar Kemaleddin, Meşrutiyet'in ilanından sonra Evkaf Nezareti İnşaat ve Tamirat Müdürü olarak çalışmalarına devam etmiştir. Tarihi yapıların restorasyonu ve yeni yapıların tasarımıyla ilgilendiği bu dönemde, Osmanlı mimarisinin ilkelerini inceleme, kendi mimari üslubunu biçimlendirme ve ulusal mimari konusundaki düşüncelerini geliştirme imkanı bulmuştur.

Bu arada, Kudüs'te Mescid-i Aksa'nın onarımında gösterdiği başarı nedeniyle İngiliz Kraliyet Mimarlık Akademisi üyeliğine seçilmiştir.

Çamlıca Kız Lisesi, Bostancı, Bakırköy, Bebek ve Yeşilköy Camileri, Reşadiye Mektebi ve Sultan Reşat Türbesi, Gazi Osman, Mahmud Şevket, Cevat, Ali Rıza ve Hüsnü Paşaların türbeleri, Laleli Harikzedegan (Tayyare) Apartmanları, 1., 2., 3., 4. Vakıf Hanları İstanbul'daki; Gazi Üniversitesi Rektörlük Binası Gazi Eğitim Enstitüsü ve Devlet Demiryolları Müdürlüğü binaları ise Ankara'daki başlıca eserleri arasındadır. Ayrıca, Vedat Tek tarafından başlatılan Ankara Palas projesinin son şeklini vererek tamamlanmasını sağlamıştır.

Ulusal mimarlık akımının öncülerinden Mimar Kemaleddin, klasik dönem Osmanlı mimarisinden esinlenmiş, Alman ile Osmanlı mimarilerinin belirgin özelliklerini sentezlemiş ve yeni bir tarz ortaya koymaya çalışmıştır. Osmanlı ve İslam yapılarının karakteristiklerini ulusal benliği yansıtacak şekilde çalışmış, binaların ön cephelerinde kemer, saçak ve çini gibi yapı elemanları kullanmış, simetriyi ön planda tutmuş, kule benzeri çıkıntılar ve cepheyi kateden kornişlerle geleneksel tarzı vurgulamıştır.

Mimar Kemaleddin, 1927 yılında vefat etmiştir.

FATMA ALİYE (1862 İstanbul - 1936 İstanbul)

1862 yılında İstanbul'da doğan ilk kadın felsefecimiz Fatma Aliye, aynı zamanda Türk edebiyatının ilk kadın romancılarındandır. Zafer Hanım'ın 1877 yılında yayınladığı Aşk-ı Vatan adlı bir romanı mevcut olmakla birlikte yazarın tek romanı olduğu için Zafer Hanım değil, çok sayıda roman yayınlayan Fatma Aliye Hanım ilk kadın romancı olarak bilinmektedir.

Tarihçi Ahmed Cevdet Paşa'nın kızıdır. 1934 yılında "Topuz" soyadını almıştır. Küçük yaşta iyi bir eğitim dönemi geçirmiş, Fransızca, Arapça, tarih, edebiyat, matematik, hukuk, Arap tarihi ve felsefesi konularında kendini geliştirme fırsatı bulmuştur.

1889 yılında George Ohnet'in Volonté adlı romanını Meram adıyla, "Bir Hanım" rumuzuyla Türkçe'ye çevirerek kariyerine başlamıştır. Fatma Aliye'nin bu girişimi Yazar Ahmed Mithat tarafından övgüye değer bulunmuş ve Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yer almıştır.

Bunu takip eden çalışmalarında, felsefe, yaşam öyküsü ve roman türündeki yapıtlarında "Mütercime-i Meram" takma adını kullanmıştır. Romanlarında çoğunlukla duygusal temaları işleyen Fatma Aliye, 1892 yılında "Muhadarat" isimli ilk romanını yayınlamıştır. Bu eser yazarın en başarılı yapıtı olarak gösterilmiştir.

Tanzimat döneminde yaşayan yazar, eserlerinde çoğunlukla kadının toplumdaki yeri, aile içindeki ve evlilikteki konumu ve kadın eğitiminin önemi gibi konuları işleyerek kadın haklarını o dönemde savunmuştur.

Yazarlığının yanında şairlik yönü de bulunan Fatma Aliye, şiirlerinde vatan sevgisi, kadın hakları ve batı özentsinin eleştirisi gibi konuları da işlemiştir.

Kadınların sosyal hayata girmeleri konusunda da çalışmalar yapan Fatma Aliye, kız kardeşi Emine Semiyeye ile birlikte Şefkat-i Nisvan (kadınları himaye) Derneği'ni kurmuş ve kadınların eğitimine destek olmak, küçük girişimlerle kadınların üretime katılmalarını sağlamak yönünde çaba harcamıştır.

1891 yılında Ahmet Mithat Efendi ile birlikte yazdığı Hayal ve Hakikat adlı romanın dışında, Muhadarat (1892-1893), Ref'et (1898), Udi (1899), Enin (1910) adında romanları yayınlanan yazar, Ahmed Cevdet Paşa ve Zamani (1914) isimli son çalışmasında Meşrutiyet sonrası siyasal yaşamı konu edinmiştir. Fatma Aliye'nin Teracim-i Felasife (1900) adlı felsefe kitabı da bulunmaktadır.

Romanları ve diğer çalışmaları ile Avrupa ve Amerika basınında kendisinden söz ettiren Fatma Aliye'nin bazı eserleri Fransızca ve Arapçaya çevrilmiş, ayrıca 1893 yılında Chicago'daki Dünya Kadın Kütüphanesi Sergisi ve Kataloğunda biyografisi ve eserleri yer almıştır. Fatma Aliye, 1936 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Önemli Yapıtları

Roman: : Levayih-i Hayat (1898), Hayal ve Hakikat (1891 yılında Ahmet Mithat Efendi ile birlikte yazılan), Muhadarat (1892-1893), Ref'et (1898), Udi (1899), Enin (1910)

Anı, İnceleme, Mektup ve Tarih alınındaki başlıca yapıtları, Nisvan-ı İslam, Taaddüt-ü Zevcata Zeyl, Namdaran-ı Zenan-ı İslamiyan (Ünlü İslam Kadınları), Ahmed Cevdet Paşa ve Zamani, Kosova Zaferi-Ankara Hezimet

Felsefe : Teracüm-i Ahval-ı Felasife (Felsefecilerin Yaşamları),

Ayrıca, Fatma Aliye üzerine Ahmed Mithat'ın "Fatma Aliye Hanım Yahud Bir Muharrir-i Osmaniye'nin Neşeti" (1893) adlı bir incelemesi vardır.

BUHURİZADE MUSTAFA EFENDİ (İTRÎ) (1640 İstanbul-1712 İstanbul)

Kaynaklarda muhtemel doğum tarihi 1640 olarak kaydedilen Buhurizade Mustafa Efendi, klasik Türk müziğinin kurucusudur. "İtrî" adıyla bilinir.

Dördüncü Mehmet döneminde büyük üstat olarak ünlenmiş, devlet erkânı huzurunda fasıllar icra etmiştir.

İtrî'nin müzikle ilgili kuramsal bilgilerinin çok üstün düzeyde olduğu kabul edilmektedir. Bestelerindeki melodi zenginliği çok kuvvetli olan sanatçı; peşrev, saz semaisi, kâr, beste, semai, ayin, na't, durak, tevşih, tekbir, sala ve ilahi olmak üzere Türk müziğinin hemen her formunda eser vermiştir.

Bu zengin müzik çeşitliliği ile klasik Türk müziğinin kurucusudur. Kendisinden önceki bestecilerde hissedilen Orta ve Yakındoğu müzikleri, İtrî'nin bestelerinde yerini, klasik Türk müziği olarak isimlendirilen, Osmanlı-Türk üslubuna bırakmıştır (Klasik üslupta eserler veren pek çok besteci, az ya da çok kendisinden etkilenmiştir). İtrî, Abdülkadir Merâgi (1353?-1435) ve Hammâmîzade İsmail Dede Efendi (1778-1846) ile birlikte, Türk müziğinin gelişimini yönlendiren üç önemli besteciden biri olarak kabul edilmektedir.

Bugüne notalarıyla gelebilen parça sayısı 42 ise de 1000'e yakın bestesi olduğu bilinmektedir. Bunlardan 10 adedi dini eser (5 cami müziği, 5 tasavvuf müziği), 4 adedi saz eseri (3 peşrev, 1 saz semaisi) 28 adedi büyük formlu dindışı söz eseridir (2 kâr, 13 beste, 8 ağır semai, 5 yürük semai).

İtrî'nin dinsel müziğe yaklaşımı ve yorumu, yeni bir tarzı yansıtmıştır. Bayram namazlarında toplu olarak okunan Segâh Kurban Bayramı Tekbiri, kutsal emanetlerin ziyareti sırasında okunan Segâh Salât-ı Ümmiye, Segâh Ayin-i Şerif-i Mevlevî, Nühüft Peşrevî Nühüft Saz Semaisi, Acem Yürük Semai, Acem-Aşiran Yürük Semai, Beyâti Peşrevî, Rehâvi Peşrevî, Bestenigâr Beste, Beyâti Beste, Buselik Beste, Mâhûr Beste, Segâh Yürük Semai Mâye Cum'a Salâtı, Dilkeş-Hâveran Gece Salâsı en çok bilinen eserlerindedir.

İtrî'nin uğraşı konuları yalnız müzikle sınırlı kalmamış, şiir ve hattatlıkla da ilgilenmiştir. Talik denen bir yazı türü üzerinde çalışmış, güzel eserler vermiş, bu yönüyle de tanınmıştır. İtrî'nin, bir Divan sahibi olacak kadar tanınmış bir şair olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynaklarda Buhurizade Mustafa Efendi'nin, 1712 yılında vefat ettiği belirtilmektedir.

Başlıca Yapıtları

Segâh Kurban Bayramı Tekbiri, Segâh Salât-ı Ümmiye; Mâye Cuma Salâtı, Dilkeş-Hâveran Gece Salâsı, Segâh Ayin-i Şerif-i Mevlevî, Rast Nâ't, Rast Tevşih; Nühüft Durak; Nühüft İlahî; Nühüft Tevşih; Nühüft Peşrevî Nühüft Saz Semaisi, Beyâti Peşrevî, Rehâvi Peşrevî, Nevâ Kâr; Arazbâr Kâr, Acem Nakış Beste, Acem Yürük Semai, Acem-Aşiran Yürük Semai, Bestenigâr Beste, Beyâti Beste, Buselik Beste, Buselik Yürük Semai, Dügâh Beste, Hisar Beste, Hisar Aksak Semai, Hisar Sengîn Semai, Irak Aksak Semai, İsfahan Beste, Mâhûr Beste, Mâhûr Ağır Aksak Semai, Nevâ Yürük Semai, Nikriz Beste, Nühüft Aksak Semai, Pençgâh Birinci Beste, Pençgâh İkinci Beste; Râhatülvâh Beste, Rast Aksak Semai, Rehavî Beste, Rehavî Aksak Semai, Segâh Sengîn Semai; Segâh Yürük Semai.

YUNUS EMRE (1238-1320)

Yunus Emre, Anadolu'da tasavvuf akımının ve şiir dilinde Türkçe'nin kullanılmasının öncülerindedir. Nerede ve hangi tarihte doğduğu kesin olarak bilinmeyen ozanın, Anadolu'ya gelen Türk boylarından olduğu ve 1238 yılında doğduğu, 1320 yılında da vefat ettiği kaynaklarda belirtilmektedir.

Yunus Emre, medrese eğitimi görmüş, Arapça ve Farsça öğrenmiş, İran ve Yunan mitolojisiyle ilgilenmiş, tasavvuf tarihini incelemiştir. Genç yaşta Tapduk Emre'nin yanında yetişmiştir. Tapduk Emre'nin düşüncelerini halka anlatmak amacıyla Anadolu'da uzun süre seyahat etmiştir.

Yaşadığı inanç sistemi ile, İslam tarihinin en büyük bilgilerinden biri olmuştur. Vahdet-i Vücut olarak adlandırılan bu inanış tarzı, Kuran'ın özüne inerek, tek olan yaratıcının sırlarını kavramaya ve kavratmaya çalışmıştır. Yunus Emre'nin bazı mısralarından, 1273'de Konya'da ölen, Mevlana Celalettin Rumî'den etkilendiği anlaşılmaktadır.

Yunus Emre'nin derin hoşgörüsü, sanat anlayışına da yansımış, dini ve milli değerleri bağdaştırdığı mısralarında bu kavramları işlemiştir. Türkçe'nin en güzel ve en güçlü özelliklerini kullanarak tasavvuf konularını ele almıştır. Yunus Emre, duygu ve düşüncelerini dile getirişi bakımından halka çok yakındır. Yunus Emre'nin şiirlerinde ahlak, din, aşk gibi konuların hemen hepsi tasavvuf görüşü içerisinde yer almaktadır.

Yunus Emre'nin tasavvuf anlayışında dervişlik, olgunluğa erişmektir. Ayrıca bu merteye bir aşktır, insanın Allah katında kabul görmesi, nefesine hakim olması ve onu yenmesi, kavgaya, kötü düşüncelere, gösterişe, düşmanlığa, şekilciliğe karşı çıkmaktır. Ozan, insanların din, mezhep, ırk, millet, renk, mevkî, sınıf farkı gözetilmeksizin seilmeyi hak ettiklerini vurgulamaktadır.

Anadolu'da Türkçe şiir dilinin öncüsü konumunda olması edebiyat tarihimiz bakımından önemlidir. Bu sayede, tasavvuf düşüncesini kolay ve anlaşılır bir dille eserlerinde ifade etmiştir.

Yunus Emre'nin bilinen iki eseri bulunmaktadır. "Risalet-ün Nushiyye", mesnevi tarzında, aruz vezniyle yazılmış tasavvufî, ahlaki ve dini bir eserdir. Diğer eseri "Divan" ise ölümünden yaklaşık 70 yıl sonra derlenmiştir. "Yunus Emre" adını taşıyan, ondan çok sonraları yaşamış başka şairlerin yapıtlarıyla karışan şiirlerin bir kısmı, üslup ve dil bakımından incelenmiş ve böylece 357 şiirin onun olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır.

UNESCO kararı ile 1991 yılı, "Yunus Emre Sevgi Yılı" olarak ilan edilmiştir.